

ПРЕГЛЕДНИ ЧЛАНАК
Рад примљен: 23.05.2018.
Ревидирана верзија: 04.10.2018.
Рад прихваћен: 16.10.2018.

UDK: 347.518(37)

ОДГОВОРНОСТ ЗА ПОСТАВЉЕНЕ И ОКАЧЕНЕ СТВАРИ У РИМСКОМ ПРАВУ

Милица Соврлић¹

Студенткиња докторских студија,
Правни факултет Универзитета у Крагујевцу

Апстракт

*Потреба заштите пролазника чији су живот и имовина били угрожени због сталне опасности од пада различитих предмета добила је правно утемељење доношењем едикта *Ne quis in suggrunda*. Аутор у раду, полазећи од одредаба овог едикта, анализира претпоставке одговорности за ствари постављене у одређени положај, односно за створену опасност, не бавећи се и последицом која настаје њиховим падом, тј. штетом из разлога што се у том случају ради о другој правној ситуацији. Наиме, одговорност за држање ствари у одређени положај спада у домен одговорности у оквиру квазиделикта, као извора облигација, док је одговорност за штетну последицу проузроковану њиховим падом у домену аквилијанске одговорности, јер ако би предмет пао и повредио некога подизала се тужба по Аквилијевом закону.*

Кључне речи: квазиделикти, високо постављене ствари, одговорност, *actio popularis*.

1. Увод

Римљани су доношењем едикта *Ne quis in suggrunda* поставили темеље одговорности, коју данас називамо одговорношћу за опасну ствар. За ондашње прилике и постигнути ниво правног резона, то

---

¹ milicasovrljic90@hotmail.com.

је била квазиделиктна одговорност² за високо постављене ствари, односно, одговорност за створену опасност базирану на чињеници да неко држи ствари у одређеном положају, који се карактерише опасним. Заправо, спровођењем одредаба едикта требало је стати на пут устаљеној безобзирности грађана, а која је додатно била изазивана нерешеним инфраструктурним проблемима.

Разлози за увођење овог вида одговорности били су последица лоших социјалних и економских прилика у првим вековима римске државе, па се отуда јавила потреба за уређењем стамбених и пословних просторија у смислу грађевинског планирања, а потом и правног уређења. Наиме, опште је познато, да су сиромашнији слојеви друштва углавном живели у вишеспратницама тј. инсулама, које не само да су биле саграђене од лошег материјала што је доводило до честог и лаког урушавања, неретко и паљења, већ и онима који су у њима живели нису пружале нормалне услове за живот. Пре свега, водовод и канализација нису били регулисани, а прилив градског становништва и недостатак потребних смештајних капацитета је до изградње или доградње нове инсуле решаван тако што је већи број људи живео у скученим становима вишеспратница.

Овакав начин живота, без сумње је утицао на то да се предвиди већ споменута врста одговорности, посебно када се има увиду слика прилика у којима је један просечни Римљанин живео. Отуда је било разумљиво зашто се неко могао позвати на одговорност због високо постављених или обешених ствари. Густо насељене четврти с уским улицама³ и вишеспратницама као стамбеним решењем на чијим су спољним деловима постављане различите ствари довољни су разлози да постоји страх за живот и имовину, те сходно томе и оправданост захтева за заштитом и то пре него што наступи било каква штетна последица. „Стамбена ситуација у Риму крајем републике је била таква да се нешто морало учинити ради

---

2 Квазиделикти, а самим тим и квазиделиктна одговорност су изазвали доста пажње међу романистима. Порекло квазиделиката није сасвим јасно и добро познато, а у дефинисању квазиделиката и њихових особности није се полазило од тога шта јесу квазиделикти, већ од тога зашто нека понашања нису деликти. Посебно се инсистирало на потребном степену кривице и код једне и друге врсте недозвољеног понашања, при чему је доминантна теорија *dolus vs. culpa* (Види: Descheemaeker, 2009: 4; Kaser, 1968: 163). *Dolus* у основи деликата, а *culpa* квазиделиката, односно да деликти настају намерим поступцима, док су квазиделикти резултат само пуке немарности. (Види: Nicholas, 1962: 225).

3 Урбанистичка регулација у старом Риму, макар када су у питању улице, није била ни налик данашњој. Улице су биле прилично уске за савремене стандарде и преовлађивали су балкони који се пројектују из зграда које су имале излаз на улицу.

обезбеђења јавних путева и сигурности грађана” (Богуновић, 2014: 198). Дакле, преторова интервенција је била оправдана.

Да би се у потпуности разумела суштина ове одговорности, у раду ће се ово питање посматрати са два аспекта: први је онај који се односио на друштвену стварност, саздану од лоших социјалних и економских прилика, а која се не може изоставити када је истраживачка активност усмерена на проналажење разлога који би оправдали увођење ове одговорности; други аспект је чисто правни, тј. посматрање питања применом нормативног метода, чијом анализом долазимо до одговора на питање које су биле претпоставке ове одговорности и која су лица сматрана одговорним.

1. Друштвене и социјалне прилике у римској држави у доба увођења одговорности за штету због постављених и окачених ствари

Разматрања о одговорности изазвану положајем ствари неопходно је базирати на различитим чиниоцима. На почетку, потребно је кроз призму стања у друштву доћи до разлога који су условили нормативно уређење, а како би се касније у потпуности одгонетнула и евентуална правна проблематика која се на предвиђену одговорност односи. Из тог разлога неопходно је упознати се с свакодневним животом грађана у старом Риму, и то преваходно с оним аспектом свакодневног живота који је био условљен стамбеним (не)приликама, јер су то, сматрамо, околности на којима се заснивала нужност увођења одговорности за несмотреност и безобзирност приликом постављања ствари на стамбене и пословне објекте.

„Промене у римској привреди, прелазак на латифундијски начин привређивања и робноовчане односе, довео је до тога да је током I в.п.н.е. велики број ситних поседника напустио поседе и доселио се у Рим” (Маленица, Деретић 2011: 426). Из тог разлога не само Рим, већ и остали велики градови били су веома примамљиви за оне који су желели да напусте своја места становања. Самим доласком у град, раскидали су са дотадашњим животом, али су уједно почињали и нови, који је носио решавање многих животних питања, те између осталог и налажења простора за живот. Међутим, немогућност брзог запослења приморавала је многе да живе у сиромашнијим деловима града, у којима се стамбеним потребама људи није посвећивала потребна пажња, па основних услова за живот није било или су били веома лоши. Већина економско угрожених римских грађана живела је у инсулама, јер је домус постао скуп „класни симбол” (Ноел, 2009: 235), а сматра се да је већ око 150. г.п.н.е. било више од

46.000⁴ оваквих стамбених објеката. Већина од ових вишеспратница није било сигурно место за живот, па пожари, урушавање појединих делова или падање оронулих фасада и црепова нису биле тако ретка појава. Међутим, иако су инсуле биле место за живот сиромашнијих Римљана, ипак је међу њима било и оних који су више зарађивали. Сходно томе, спрат на којем су становали зависео је од личног дохода, јер „док су станови на првом спрату пространи и прилично скупи, што се више пење, станови су скромнији, све до малих соба, танких, крхких зидова у поткровљу” (Ноел, 2009: 235).

С обзиром на проблеме с којима су се сусретали, станари оваквих објеката су били принуђени да се прилагођавају датим приликама и околностима – често су рутински бацали отпад на улицу, а у недостатку простора, ствари су одлагали на прозоре, терасе, зидове. Из тог разлога, пролазници су стално морали бити на опрезу, јер како сведочи Јувеналис у својим Сатирама: „Чини се да си немаран, као неко ко не мисли на очекивано зло, ако журиш на вечеру, а пре тога ниси ни тестамент сачинио, јер ноћу вреба толико смрти...” (Сић, 2002: 230). Због наведених прилика у друштву, јавила се потреба за интервенцијом од стране претора, а у циљу увођења одговорности за постављање ствари у одређени положај опасан за живот пролазника.

Оваква слика живота у сиромашним римским четвртима с уским улицама несумњиво оправдава потребу за заштитом свих оних који су туда уобичајено пролазили, уосталом, „нико не негира да је корисно што је претор ово прописао у едикту: у општој је, наиме, користи да се путевима пролази без страха и опасности” (Алић, 2013: 115).”

У прилог слике римског свакодневног живота, на овом месту, напоменули бисмо и то да је услед миграција, дошло до појаве и бројних еколошких проблема као што су загађење воде, ваздуха, прекомерне буке, проблема у регулацији одлагања секундарних сировина. Примера ради, градски лидери су у Херкуланеуму уложили велике напоре у очувању чистоће на улицама, што се огледало и кроз забрану бацања смећа у близини јавних фонтана (Navlicek, Morcinek 2016: 37). Такође, било је и прописа који су регулисли ниво буке, односно, у које доба дана су могле да се возе двоколице и теретна возила,⁵ а претор је дозвољавао и тужбе

4 Roman Daily Life, Преузето 23.8. 2017. <http://www.ancient.eu/article/637/>.

5 Такав је Цезаров закон о општинама донет 41. п.н.е. Према законским одредбама нико није смео возити теретна кола по улицама Рима, или на оним улицама у предграђу где је стално насељено након изласка сунца, или пре десетог сата у дану, осим за превоз и увоз материјала за градњу храмова бесмртних богова или за јавне радове, или за уклањање градског отпада из зграда чије је рушење дозвољено. Иначе, Цезаров

када је реч о доступности светла или спречавању ширења штетних гасова и непријатних мириса (Станковић 2017: 620), што је било од посебне важности за живот у градовима. Дакле, друштвене и социјалне прилике у римској држави су у једном моменту биле такве да је интервенција надлежног магистрата била нужна како би се увео комунални ред.

2. Одговорности за штету због постављених и окачених ствари према преторовом едикту *Ne quis in suggrunda*

У настојању да се правно уреде ситуације које су настајале због непостојања одговарајуће инфраструктуре (уске улице, високе и оронуле зграде), неуређености канализационе мреже, али и у намери да се стане на пут већој безобзирности, а мањој несмотрености људи, интервенција претора била је неопходна. У периоду републике донета су била два едикта која су уређивала два различита чињенична стања, али су оба имала једнак циљ: заштиту и сигурност људи приликом уобичајених пролазака или шетњи, јер „претор води рачуна о онима који путују” (D. 9, 3, 1)⁶, што с друге стране указује на то, да се претор путем свог едикта није бавио искључиво јавним путевима као таквим. О овоме говоре едикти *De is qui deiecerint vel effuderint* и *Ne quis in suggrunda*, које је забележио Улпијан.

Едикт, *De is qui deiecerint vel effuderint* гласио је: „Одакле год на оно место, где се обично буде пролазило или на којем се буде стајало, нешто буде избачено или просуто, колика штета буде нанета односно учињена у тој ствари, против оног који тамо буде становао, даћу тужбу на двоструки износ. Ако буде речено да је од тог ударца преминуо слободан човек, даћу тужбу на педесет златника. Ако буде речено да је жив али повређен, колико се у тој ствари судији буде учинило правично да осуди туженог, на толико ћу дати тужбу...” (D. 9, 3, 1).

Едикт, *Ne quis in suggrunda* гласио је: „Нека нико на кровним гредама или на крову, изнад оног места куда се обично пролази или где се стоји, нема постављено оно што падом може нашкодити. Ко би учинио супротно овоме, даћу против њега тужбу на основу чињеничног стања на десет златника...” (D. 9, 3, 5, 6).

Закон о општинама садржао је мноштво разнородних правила тзв. *Lex saturna*. Ту су се могле наћи норме о чланству у органима локалне власти, о попису грађанства, али и правила о комуналном реду, и то: о поправци и одржавању јавних улица, употреби јавних површина од стране приватних лица као и већ поменута забрана буке.

⁶ Коришћен превод: Danilović, J. Stanojević, O. (2003). *Tekstovi iz rimskog prava*. Beograd: Javno preduzeće Službeni list SCG.

Доношењем ових едиката, створен је био правни оквир одговорности не само за насталу штету, већ и за одређено стање које је могло довести до штете. Код оба едикта постоје кључни појмови, а који су и заједнички (просторија, радња, пасивна легитимација и основ одговорности), што ће у наставку свакако бити обрађено, али само кроз квазиделиктну одговорност за високо постављене и окачене ствари, јер је „основна повезница између ова два квазиделикта то што се одговара као из деликта (*non proprie ex maleficio*), а свако даље поистовећивање ове две засебне ситуације било би погрешно” (Богуновић, 2014: 206).

3. Претпоставке одговорности

Као што смо већ и напоменули овде је реч о одговорности за створену опасност. Да би одговорност заиста и постојала треба да буду испуњене одређене претпоставке. С обзиром на то да штетна последица изостаје, нужно је постојање радње, односно активног или пасивног држања одговорног лица, а о узрочној вези не може бити речи у правом смислу.⁷ Због тога, ми ћемо у наставку рада, наша разматрања усмерити ка радњама којима се ствара опасност, и настојаћемо да одредимо који су то објекти односно делови објеката који су били подобни да на њиховој спољашњости буду постављене ствари. Одређивање делова грађевина на којима су се ствари могле наћи, не улази искључиво у домен права, али је нужно како би тиме одредили и положај ствари, а што је од важности приликом оцене да ли је реч о тако постављеној ствари која носи ризик од одређене опасности. Положај одређене ствари, која иначе по својој природи и својим својствима није опасна, може је учинити опасном (Stanišić, 2013: 90).

Уосталом, овде примарно говоримо о одговорности утемељеној на позиционој опасности, што указује да не можемо говорити о претпоставкама одговорности на уобичајени начин (разматрати: штету, радњу, адекватну узрочну везу, и субјективни однос).

3.1. Објекти и делови грађевина на којима се могу налазити ствари

Из текста едикта несумњиво се уочава намера претора да обезбеди сигурност на местима где се обично пролази или стоји. „Сходно томе, све грађевине које се налазе на таквим локацијама подобне су да из њих буде проузрокована штета” (Ilić, 2015: 197).

Међутим, везивање за грађевине као архитектонска решења стамбених или пословних питања, исправно је само ако се ради о грађевинама

---

⁷ О одговорним лицима и томе да ли је реч о субјективној или објективној одговорности говоримо у другом делу рада.

које се налазе на прометним местима, са свакодневним и уобичајеним проласцима грађана. С друге стране, када се има у виду разлог позивања на одговорност због створене опасности, а то су високо окачене ствари, онда се по природи ствари ради о спољашњим деловима грађевина, а које су подобне да се на њима постави оно што падом може да нашкоди. Тако, претор забрањује да се то чини на „кровним гредама или на крову...” (D. 9, 3, 5, 6), али се поред конкретних делова зграда одговорност проширује и за оно што је постављено у стану или спрату, магацину или каквој другој грађевини (D. 9, 3, 1, 9).

Ипак, без обзира на то што је у едикту наведено на којим деловима објеката се не смеју постављати ствари, то не значи да у обзир нису долазили други делови грађевина, јер оно што је опредељујуће јесте положај који ствар заузима. Сходно томе, извор опасности су могле бити и ствари које се налазе на високим балконима или које висе са високих балкона, ствари које су окачене на спољашњим зидовима или прозорима, имајући у виду и тежину саме ствари. Ово даље указује на то да се одговорност не предвиђа за све оно што је постављено, већ за све што је постављено тако да би могло да нашкоди (D. 9, 3, 5, 11). Као добар и сликовит пример овога, можемо навести део Јувеналисовог сведочанства, „јер како се високо дижу зграде, одатле те може убити свакојаки цреп, ако са прозора падају пробушене или изобличене посуде, којом тежином ударају тротоар скоро га пробуше...” (Сић, 2002: 230).

Дакле, ствар која није незнатне тежине, која се налази високо, и на спољашњим деловима пословних и стамбених објеката прометних улица, представља чињенични основ поменуто одговорности.

3.2. Радње којима се ствара опасност

Што се тиче радњи којима може бити проузрокована штета, у едикту је предвиђена радња постављања. Заправо, прописана је забрана постављања ствари у такав положај због којег би ствар представљала опасност по пролазнике.

Међутим, шта се подразумева под положајем ствари и какав положај ствари треба да заузимају није едиктом прецизирано, али међу многим писцима се у преводу тужбе која се користи за овај квазиделикт говори о одговорности за постављене и обешене ствари (Horvat, 1958: 360; Станковић, Владетић, 2014: 329), затим о одговорности за постављене и окачене ствари (Станојевић, 2008: 322; Бујуклић, 2005: 431; Милошевић, 2005: 372), или о одговорности која је настајала због постављених и обешених ствари (Маленица, Деретић, 2011: 426).

Дакле, радња постављања не изостаје као елемент одговорности, али зато положај који ствар заузима може да буде различит, односно најчешће се ради о стварима које са одређених грађевина или делова грађевина висе, тј. једним делом су причвршћене за подлогу, али лако могу услед људских радњи или природних појава постати нестабилне.

Ипак, поред овога треба напоменути да „кад оно што је било обешено падне, али и ако оно што виси падне пре се може сматрати за избаченим, а ако се просуло нешто што је висило, мада га нико није просуо” (D. 9, 3, 1, 3), биће основа да се лице које је одређено едиктом позове на одговорност, али се неће применити едикт *Ne quis in suggrunda*, већ едикт *De is qui deiecerint vel effuderint*. Ово из разлога што се по едикту *Ne quis in suggrunda* не узима у обзир да ли је ствар нашкодила, већ се узима у обзир сама могућност да нашкоди (D. 9, 3, 5, 11).

Међутим, поред чињења, овај квазиделикт ће постојати и у случају нечињења. Таква ситуација постоји онда када неко није сам поставио ствар већ трпи оно што је постављено од стране неког другог. Такво лице не само да није лично поставило ствар, већ не предузима никакве мере да ствар уклони иако зна да ју је неко други поставио и да се налази у положају који представља опасност по живот и имовину пролазника. Поред овога, немарност одговорног лица није се огледала само у пасивном држању када је требало уклонити оно што је неко други поставио већ и онда када није показивана намера да се уклони оно што је настало као последица других процеса, нпр. не уклања цреп, олуке или делове фасаде који прете да падну.

На крају разматрања о поступцима којима се стварају ситуације за позивање на одговорност, а имајући у виду обавезу да се „не држи оно што падом може нашкодити”, може се закључити да је овај едикт имао широку примену. Наиме, није се примењивао само онда када може бити речи о постављању ствари или не предузимању радњи да се исте уклоне, већ и онда када су пролазници били угрожени „стварима”, које су последице природних појава, као што су снег или леденице на крововима, а одговорна особа их није уклонила.

4. Одговорна лица

Тужба којом се остваривала заштита по основу овог квазиделикта била је *de positis et suspensis*. Ова тужба, коју је створио претор још пре Цицероновог времена (Стојчевић, 1977: 299), припадала је групи популарних тужби (*actiones populares*), што значи да ју је могао подићи било ко од грађана, али је предност давана лицу које је имало најјачи интерес да казна буде плаћена (Маленица, Деретић, 2011: 426). Казна

је била 10.000 сестерција, односно 10 ауреа по Јустинијановом праву, а подизала се против власника објекта (зграда, кућа, пословна просторија) или станара тих објеката.

У едикту је круг лица на које се односи забрана постављања ствари у опасан положај изражен формулацијом „нека нико”. То је значило да се забрана односила на све, било станаре, било власнике зграда, било да ту станују било да не станују, али који имају нешто постављено на тим местима (D. 9, 3, 5, 8). Међутим, овде треба направити разлику између одговорног лица и лица које је поставило ствар у недозвољени положај. Наиме, радњу постављања ствари чинио је или је могло да учини не само власник или закупац објекта, већ неко други, нпр. роб или члан породице, али ће одговорно лице увек бити власник или станар објекта. Одређење пасивне легитимације, на овај начин, свакако је било у складу са основном идејом едикта – појачати заштиту грађана и олакшати положај тужиоца. Лакше је било утврдити ко је власник или станар објекта, него ко је заиста поставио ствари.

Власници или станари су били позвани на одговорност и у случају када сами нису ништа поставили, али нису предузимали никакве мере да ствар уклоне и трпели су оно што је било постављено од неког другог. Из тог разлога, уколико је роб поставио, а господар је трпео оно што је постављено, господар није одговарао по основу ноксалне тужбе, већ је одговарао у своје име (Romac, 1973: 461).

С друге стране, у ситуацији када је оно што је било постављено пало и када је неком нашкодило, оштећени је имао право да подигне Аквилијанску тужбу за накнаду настале штете⁸, јер се *actio de positis et suspensis* давала само како би се казнило изазивање опасности. У оваквој ситуацији, аквилијанска тужба је била усмерена против онога који је ствар поставио, а не против онога који је ту становао. Међутим, овде треба напоменути да је у овим случајевима постојао проблем идентификације субјекта који је поставио ствар, „јер се не може са сигурношћу утврдити да је држао нешто постављено онај који је поставио, сем ако није био или власник зграде или станар” (D. 9, 3, 5, 12).

---

⁸ Доношењем Аквилијевог закона о штети из 286. п.н.е., Римљани су утврдили како општи појам штете тако и правила накнаде штете. За накнаду штете тражило се да се радња учиниоца састоји у чињењу, да веза између радње и последице буде непосредна, као и постојање кривице (степен кривице није био од пресудног значаја, одговарало се и за нехат). Овим законом уведена је идеја обештећења лица које је претрпело штету, и одступило се од идеје освете која је до тада практикована.

5. Правна природа одговорности

Извршиоци радње постављања ствари на спољашње стране зидова, на гредама или крововима могли су да буду чланови породице или робови. Међутим, без обзира на стварног извршиоца радње, пасивно легитимисан био је власник објекта или станар, што се јасно закључује из едикта. Зато су, међу романистима, ове одредбе биле основно полазиште за став да је реч о објективној одговорности за кривицу било роба било слободне особе (Jaramaz Reskušić, Simonoski Bukovski, 2011: 67 Богуновић, 2014: 205 Полојас, 2011: 134).

Дакле, власник или закупац је био одговорни независно од постојања кривице. Једино што је било релевантно у погледу одређивања одговорног лица, јесте да се радило о ономе који је имао нешто постављено, па се сходно томе није улазило у питање о томе ко је заиста неку ствар и поставио. Тако, уколико би роб нешто поставио, а господар трпео оно што је постављено одговарао је господар (D. 9, 3, 5, 10). Дакле, није било места ноксалној одговорности, јер власник или станар који је знао да је нешто обешено и допустио да то остане је крив, без могућности факултативног ослобођења од одговорности (Богуновић, 2014: 2016). Уједно, ова одредба је била кључна да неки од теоретичара одступе од концепта објективне одговорности за овај квазиделикт. Најгласнији је био професор Alan Watson, који сматра да се одговорност *habitato* на неки начин заснива на кривици, јер је имао сазнање да је ствар постављена и самим тим могућност да је уклони, али то није учинио (Descheemaeker, 2012: 11).

Ипак, у одредби која гласи „ако буде сазнања да је то учинио роб без знања господара, заповедићу да га преда у ноксу” (Palmirski, 2006: 322), потврђује се полазиште о објективној одговорности. Ово из разлога што је у римском праву ноксална одговорност била објективна (Mirić Karanikić, 2013: 23). Став о заступљености субјективне одговорности не можемо сматрати правилом, јер се о постојању субјективне одговорности закључује само на основу једне одредбе едикта, те је о субјективној одговорности можда исправније говорити као о изузетку.

Међутим, узимајући у обзир круг лица која се позивају на одговорност, поставља се питање због чега у едикту постоји недоследност, односно две врсте објективне одговорности. Једна је одговорност *suo nomine*, лична и непосредна одговорност корисника стана, друга је ноксална, ограничена одговорност *servi nomine* (Полојас, 2011: 134).

Што се тиче одговорности *suo nomine*, могуће објашњење се заснива на разлозима јавног интереса. Неопходно је било заштитити имовину и личност свакодневних пролазника, а с тим у складу предвиђена је

и популарна тужба чијим подизањем се угрожени пролазник налазио у повољнијем положају. У поступку није морао да доказује кривицу извршиоца, јер је по едикту јасно било предвиђено ко је пасивно легитимисан. С друге стране, ноксалном одговорношћу се штитио власник или станар, јер се њоме ограничавала њихова одговорност. Ако је било осуђено одговорно лице, оно је могло предајом роба да избегне плаћање суме новца утврђене у спору (D. 9, 4, 43). Циљ одговорности *suo nomine* био је да учини одговорним надређеног за понашање у стану или згради над којим он има контролу, док је циљ ноксалних тужби да се омогући непосредна одговорност делинквента, а да се одговорност надређеног ограничи и олакша (Poloјас, 2011: 134).

На крају разматрања о правној природи одговорности, треба навести једно интересантно и оригинално мишљење. Eric Descheemaeker сматра да је одговорност из овог едикта ситуациона одговорност. Овај израз се користи за описивање одговорности која произилази из појаве одређене чињеничне ситуације. Суштински, то је синоним за објективну одговорност, али њена карактеристика је да се у први план не истиче питање кривице, већ се наглашава специфичност чињеничног стања на којем се темељи одговорност. Фраза „ситуациона одговорност” је боља, јер наглашава чињеницу да није реч само о одговорности без кривице нити чак о одговорности без обзира на кривицу, већ о одговорности која је утемељена само на основу чињеничног стања (Descheemaeker, 2009: 2).

5. Закључак

Поједине ствари, иако су намењене да служе човеку и да му олакшају свакодневни живот могу представљати опасност за друге људе и њихову имовину, не само због природе ствари и структуре, већ и положаја који заузимају у простору.

Са проблемима неопрезности и безобзирности приликом коришћења ствари и њене различите употребе суочавали су се и староримски грађани. Разлози јавног интереса захтевали су правно регулисање ових ситуација, а што је и учињено интервенцијом претора, који је доношењем едикта *Ne quis in suggrunda*, у периоду републике, предвидео одговорност због високо постављених ствари, односно одговорност за створену опасност.

Претор је овим поступком, тј. доношењем едикта, настојао да заштитити све оне који су уобичајено пролазили уским улицама између високих зграда и пословних објеката, јер је опасност од повреда или оштећења имовине увек претила. Наиме, могуће је замислити шта је све могло бити постављено на балконима, крововима, гредама или зидовима

ионако оронулих зграда и других грађевина изграђених од лошег материјала, које су се и саме лако урушавале.

Из тог разлога је, да би се предупредила штета, која је могла настати падом окачених ствари, претор предвидео популарну тужбу, која је подизана против власника објекта (зграда, кућа, пословна просторија) или станара тих објеката. Казна за одговорно лице била је 10.000 сестерција односно 10 ауреа по Јустинијановом праву.

У прилог томе да су претори предвиђањем ове одговорности настојали да заштите пролазнике и њихову имовину и да је та заштита био примарни циљ, говори и то која су лица за овај квазиделикт била одговорна и какав је положај активно легитимисаног лица. Наиме, пасивно легитимисан је био станар или власник објекта, иако би радњу постављања могао да изврши неко од укућана, а положај лица у поступку, које је подигло тужбу, тј. активно легитимисаног, био је олакшан тиме што није морало да доказује ко је заиста ствар поставио у одређени положај.

На крају, можемо додати и то да су Римљани имали за оно време, тј. своје прилике и потребе овакав правни изум, који је као и већина њихових института нашао примену и данас. Међутим, наглашавамо да је дошло до незнатне трансформације и о овим ситуацијама можемо говорити једино у контексту одговорности за опасне ствари. Дакле, за савремене прилике једино може бити речи о објективној одговорности за опасне ствари. Дефинисањем овог појма баве се правна теорија и судска пракса, јер правна регулатива најчешће није оптерећена дефинисањем опасне ствари, а под опасном ствари подразумева се ствар штетног потенцијала, који се процењује с обзиром или на својство ствари (структура, сама природа, унутрашње особине), услове који се захтевају за њено руковање или према положају који ствар заузима у простору.

Листа референци

Aličić, S. (2013). *Justinijanov Digesta – deveta knjiga*. Tutin;

Богунувић, М. (2014). *Објективна одговорност у римском праву*. Годишњак Правног факултета Универзитета у Бањој Луци. 36/2014.187–209;

Бујуклић, Ж. (2005). *Римско право*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду;

Danilović, J. Stanojević, O. (2003). *Tekstovi iz rimskog prava*. Београд: Јавно предузеће Службени лист ССГ;

Descheemaeker, E. (2009). *The Roman division of wrongs: A new hypothesis, Roman Legal Tradition*, Ames Foundation and the University of Glasgow School of Law. 5/2009. 1–23;

Descheemaeker, E. (2012). *Obligaciones quasi ex delicto and Strict Liability in Roman Law*, University of Edinburgh School of Law Research Paper 3/2012, 1–20;

Havlicek, F. Morcinek, M. (2016), *Waste and Pollution in the Ancient Roman Empire*, Journal of Landscape Ecology, Vol: 9, No. 3, 33–49. Преузето: 24. 5. 2017 <http://mendelu.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/001117.pdf>;

Horvat, M. (1958). *Rimsko pravo*. Zagreb: Tisak Topografije;

Плић, V. (2015). *Recepcija dva rimska edikta u Srpski građanski zakonik*. Гласник адвокатске коморе Војводине у Новом Саду 4/2015, 195–206;

Jaramaz Reskušić, I. Simonoski Bukovski, D. (2011). *Kvazidelikti u rimskom pravu: slučaji: iudex qui litem suam fecit*. *Pravnik* 45/2011. 65–80;

Kaser, M. (1968). *Romishes privatrecht*. London: Butterworths;

Маленица, А. Деретић, Н. (2011). *Римско право*. Нови Сад: Правни факултет Универзитета у Новом Саду;

Милошевић, М. (2005). *Римско право*. Београд: Номос;

Mirić Karanikić, M. (2013). *Objektivna odgovornost za štetu*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду;

Nicholas, B. (1962). *An Introduction to Roman Law*. Oxford: Clarendon press;

Ноел Ж.Р. (2009). *Стару Рим*. Београд: Clio;

Polojас, М. (2011). *O dve vrste objektivne odgovornosti habitatora iz ugla pretorovog edikta de his qui effuderint vel deiecerint* (Ulpian, 9.3.1.pr-1). У: Лилић, С. (ур.). Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије, књига I. 132–142;

Palmirski, T. (2006). *How the commentaries to de his qui deiecerint vel effuderint and ne quis in suggrunda edicts could be used on the ground of edictum de feris*. *Revue internationale des droits de l'antiquité*, No. 53. Electronic version. Преузето: 24. 5. 2017. <http://local.droit.ulg.ac.be/sa/rida/file/2006/Palmirski.pdf>. 322–334;

Romas, A. (1973). *Izvori rimskog prava*. Zagreb: Informator ;

Сич, М. (2002). *Практикум из римског права*. Нови Сад: Правни факултет Универзитета у Новом Саду;

Станишић, С. (2013). *Прилог расправи о опасним стварима и опасним дјелатностима*. Бања Лука: Годишњак факултета правних наука у Бањој Луци. 3/2013. 82–100;

Станковић, Е. (2017). *Јавно здравље у старом Риму – cloaca maxima*. Крагујевац: Зборник радова Услуге и одговорност. 617–625;

Станковић, Е. Владетић, С. (2014). *Римско право*. Крагујевац: Правни факултет Универзитета у Крагујевцу;

Станојевић, О. (2008). *Римско право*. Београд: Досије студио;

Стојчевић, Д. (1977). *Римско право*. Београд: Савремена администрација.

LIABILITY FOR OVERHANGING OR SUSPENDED OBJECTS CAUSING SAFETY RISK IN ROMAN LAW

Milica Sovrlić

PhD Student, Faculty of Law, University of Kragujevac

Summary

*In Roman law, the adoption of the praetor's edict *Ne quis in suggrunda* was the legal ground for regulating responsibility for dangerously hanging objects that posed risk to citizens' safety. It was the result of the need to protect the passers-by whose lives and assets were endangered by the fall of different objects hanging from surrounding buildings. In this paper, relying on the specific provisions of this edict, the author analyzes the presumed liability for the created risk stemming from hanging objects or items placed in a particular position, without dealing with the consequences i.e the damage resulting from the falling objects, which was regulated as a separate legal situation. Namely, in terms of the sources of obligation, the responsibility to keep things in a specific condition falls within the domain of quasi-delicts, whereas the responsibility for a detrimental consequence caused by falling objects falls within the domain of Aquilian liability (*actio legis Aquiliae*). Thus, in case of any injury or damage sustained due to the fall of an overhanging or suspended object causing safety risk, the injured party could file a lawsuit under the Aquilian law (*actio legis Aquiliae*)*

Keywords: Roman law, quasi-delict, overhanging/suspended objects, safety risk, liability, *actio popularis*, (*actio legis Aquiliae*).